

Ünite 1: Bilişim, İnternet ve Hukuk

Bilişim Hukuku

Bilişim hukuku, elektronik ortamlarda, iletişim, bilgi ve belge paylaşımının sağlanmasının hukuki çerçevesi ve sonuçları ile bu ortamlarda hukuka aykırı fiillere ilişkin yaptırımların öngörüldüğü mevzuatın (uluslararası antlaşmalar, kanun, yönetmelik vs.) oluşturduğu hukuk normlarının tamamına verilen bir isimdir.

Bilişim Hukuku Mevzuatına Genel Bakış

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun

Kanun'un 2. maddesinde tanımlar başlığı altında yasada yer alan bazı kavramların tanımlarına yer verilmiştir. Buna göre;

- a. Bakanlık: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığını,
- b. Başkan: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- c. Başkanını,
- d. Bilgi: Verilerin anlam kazanmış biçimini.
- e. ç. Erişim: Bir internet ortamına bağlanarak kullanım olanağı kazanılmasını,
- f. Erişim sağlayıcı: Kullanıcılarına internet ortamına erişim olanağı sağlayan her türlü gerçek veya tüzel kişileri,
- g. İçerik sağlayıcı: İnternet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişileri,
- h. İnternet ortamı: Haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamı,
- ı. İnternet ortamında yapılan yayın: İnternet ortamında yer alan ve içeriğine belirsiz sayıda kişilerin ulaşabileceği verileri,
- j. ğ. İzleme: İnternet ortamındaki verilere etki etmeksizin bilgi ve verilerin takip edilmesini,
- k. Kurum: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunu,
- l. 1. Toplu kullanım sağlayıcı: Kişilere belli bir yerde ve belli bir süre internet ortamı kullanım olanağı sağlayanı,
- m. Trafik bilgisi: Taraflara ilişkin IP adresi, verilen hizmetin başlama ve bitiş zamanı, yararlanılan hizmetin türü, aktarılan veri miktarı ve varsa abone kimlik bilgilerini,
- n. Veri: Bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılabilen her türlü değeri,

o. Yayın: İnternet ortamında yapılan yayını,

p. Yer sağlayıcı: Hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişileri,

q. Birlik: Erişim Sağlayıcıları Birliğini,

r. Erişimin engellenmesi: Alan adından erişimin engellenmesi, IP adresinden erişimin engellenmesi, içeriğe (URL) erişimin engellenmesi ve benzeri yöntemler kullanılarak erişimin engellenmesini,

s. İçeriğin yayından çıkartılması: İçerik veya yer sağlayıcılar tarafından içeriğin sunuculardan veya barındırılan içerikten çıkartılmasını,

t. ö. URL adresi: İlgili içeriğin internette bulunduğu tam internet adresini,

u. p. Uyarı yöntemi: İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişiler tarafından içeriğin yayından çıkarılması amacıyla öncelikle içerik sağlayıcısına, makul sürede sonuç alınmaması halinde yer sağlayıcısına iletişim adresleri üzerinden gerçekleştirilecek bildirim yöntemini ifade eder.

İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlal edilenlerin talepleri doğrultusunda hâkim erişimin engellenmesine karar verebilir. Hâkim, zorunlu olmadıkça internet sitesinde yapılan yayının tümüne yönelik erişimin engellenmesine karar vermez, yalnızca kişilik hakkının ihlalinin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili olarak verir.

Bilişim, Bilişim Sistemleri ve İnternet

Bilişim

Bilgi ve iletişim sözcüklerinin bir araya getirilerek kullanılmasıyla ortaya çıkan “bilişim” terimi, Türk Dil Kurumu’nca “insanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişiminde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin özellikle elektronik makineler aracılığıyla düzenli ve akla uygun bir biçimde işlenmesi bilimi” olarak tanımlamıştır. Bilişim terimi “enformasyon” ve “otomasyon” kelimelerinin bir araya getirilmesinden türetilmiş olan Fransızca kökenli “enformatik” terimine karşılık gelmektedir ve genel olarak enformasyonun otomatik makineler aracılığıyla işlenmesi anlamında kullanılmıştır (Avşar ve Öngören, 2010: 41).

Bilgisayar, kullanıcılardan aldığı bilgi ve komutlarla aritmetik ve mantıksal işlemleri yapabilen ve yaptığı işlemlerin sonuçlarını saklayabilen, saklanan bilgilere istenildiğinde ulaşılabilen elektronik bir makinedir (Dülger, 2015: 62). Bu bilgilere genel olarak “veri” adı verilmektedir. Veri, bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılan her türlü değeri ifade etmektedir. Bir bilgisayarda ya da bilgisayarlar tarafından okunabilen araçlarda (CD, USB, taşınabilir bellek) saklanabilen, üzerinde işlem yapılabilen her şey veridir. Bu saklama ve sonradan okuma işlemi yapabilmek için verilerin uygun şekilde sayısal kodlara dönüştürülmesine ve gerektiğinde eski haline getirilip okunabilmesine yardımcı olacak alfabeye de “yazılım dili” denilmektedir (Dülger, 2015: 84). İşte bilgisayar, her türlü bilgiyi veri denilen sayısal kodlar aracılığıyla işleyen ve yazılım diliyle bunu kullanıcılara aktaran makinedir.

Bilişim sözcüğü ise bilgisayara göre daha üst bir kavramı ifade etmek için kullanılmaktadır. Bilişim hem verilerin işlenmesini, yani “bilgi işlemi”, hem de bilgi işlemin sonucunun aktarılmasını, yani “veri iletişimini” ifade eden bir kavramdır. Teknik, ekonomik, sosyal, hukuk ve benzeri alanlardaki verinin saklanması, saklanan bu verinin otomatik olarak işlenmesi, organize edilmesi, değerlendirilmesi ve aktarılması kavram olarak bilişimin konusudur.

İnternet

İnternet kelimesi, “interconnected networks” (kendi aralarında bağlantılı ağlar) kelimesinin kısaltması olarak kullanılmaktadır. İnternet, kişilerin dünya üzerinde birbirleri ile çok geniş amaç ve içerikte iletişim kurmalarını, bilgi alışverişinde bulunmalarını sağlayan ortak iletişimin adıdır. İnternet birden fazla haberleşme ağının birlikte meydana getirdiği metin, resim, müzik, grafik, yazılı metin vb. gibi dosyalar ile bilgisayarlar yazılımlarının, kısacası insanlar tarafından oluşturulmuş her türlü bilginin veri halinde paylaşıldığı ve iletildiği bilişim sistemleri arasındaki ağ olarak tanımlanabilir.

İnternetin yapısının anlaşılması için bazı teknik terimlere kısaca değinmek gerekmektedir:

Backbone: İnternet üzerindeki veri iletişimi omurga (backbone) olarak adlandırılan ana iletişim hatları üzerinden sağlanır. Bu ana hatlardan çıkan veri iletişim hatları ile çeşitli merkezlere giderler ve oradan da dağılarak tek tek bilgisayarlara ulaşırlar.

TCP/IP Protokolü: İnternet içindeki bilişim sistemlerinin birbirleriyle iletişim kurabilmeleri ve veri aktarımında bulunabilmeleri için birtakım kurallara uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Bu kurallar, iletişimdeki eşler arasında veri trafiğinin kurallarını oluşturup daha etkin bir iletişim sağlanmasını gerçekleştirirler. Bu kurallara, internet protokolleri ya da TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) protokoller ailesi denir.

İnternet hizmetlerini kullanabilmek için gerekli olan tüm yazılımlar ve bağlantı yazılımları, TCP/IP protokolüne uygun olarak iletişim kurarlar ve işlev görürler. Bu protokollere örnek olarak, internet üzerindeki bilgisayarlar arasında dosya alma/gönderme protokolü (FTP/File Transfer Protocol), elektronik posta iletişim protokolü (SMTP-Simple Mail Transfer Protocol), TELNET protokolü (internet üzerindeki başka bir bilgisayarda etkileşimli çalışma için geliştirilen login protokolü) veyahut internette birbirine bağlanmış farklı türden objelerin karşı tarafa iletilmesini sağlayan Hyper Text Transfer Protocol (HTTP) verilebilir. DNS (Domain Name System/alan adı sistemi) de bir TCP/IP servis protokolüdür. Bütün web siteleri bir IP adresi üzerinden yayın yapar. DNS bu alan adı adreslerini kişilerin anlayabileceği hale getirir.

İnternet adresleri, IP ve alan adı denilen kısaltmalardan meydana gelmektedir (örneğin şirket adı). Alan adları ülkelere göre ayrılır (TLD/country code top level domain). Adreslerin sonundaki tr, de, uk gibi ifadeler adresin bulunduğu ülkeyi gösterir. Örneğin tr Türkiye’yi de Almanya’yı, uk İngiltere’yi gösterir. ABD adresleri için bir ülke takısı kullanılmaz. Bunun nedeni DNS ve benzeri uygulamaları oluşturan ülke ABD’dir. İnternet adresleri ülkelere ayrıldıktan sonra .com, .edu, .gov, .biz, .tv, .org gibi daha alt bölüme ayrılırlar (gTLD/generik top level domain). Böylece alan isimleri bir yandan .com, .net gibi birinci derece alan isimlerinden (TLD) diğer yandan kişilerin sanal adresini oluşturan ikinci derece alan isimlerinden (SLD/second level domain) oluşan ve son kullanıcılara bir anlam ifade eden internet adresinin adıdır. TLD ve SLD’den oluşan ifadeler DNS de üst düzey (top-level) domainlere karşılık gelir.

World Wide Web (www): Sözcük anlamı olarak dünyayı saran ağ anlamına gelen world wide web’e kısaca web denilmektedir. Web, dünyanın her yerindeki yüzbinlerce sunucuda kayıtlı, milyarlarca dosyadan oluşan bir bütündür. Birçok internet hizmetini birleştiren bir araç olarak; yazı, resim, ses, video, animasyon gibi pek çok farklı nitelikteki verilere etkileşimli olarak ulaşmamızı sağlayan çoklu bir hiper ortam sistemidir. Hiper ortam, bir dokümandan başka bir dokümanın çağırılmasına imkân verir (iç içe dokümanlar). Bu ortamdaki her veri, bir fare (mouse) yardımıyla başka bir veriyi çağırabilir. Buna “hiper link” ya da kısaca “link” denir.

ICANN, alan adları sisteminin teknik yönetimi, protokol parametrelerinin belirlenmesi ve kök sunucu sistemi yönetimi işlevlerini koordine etmekle görevlendirilmiştir. Daha teknik bir ifadeyle bu Kurum,

internet protokolü adresi alanı (IP) tahsisi, protokol tanıttıcı ataması, genel (gTLD) ve ülke kodu (ccTLD) üst düzey alan ismi sistemi yönetimi ve kök sunucu sistemi yönetimi işlevlerinden sorumludur. ICANN, tüm İnternet kullanıcılarının geçerli adresler bulabilmelerini sağlamak üzere evrensel çözülebilirlikten emin olunması için DNS'in teknik unsurlarının yönetiminin koordinasyonundan da sorumludur.

Diğer bir kurum İnternet Assigned Numbers Authority (IANA/İnternet Tahsisli Sayılar Otoritesi) kurumudur. Bu kurum ICANN ile koordinasyon içerisinde IP adreslerinin yönetimini gerçekleştirmek amacıyla ABD tarafından yetkilendirilmiştir.

IANA'nın yetkisi, IP yönetimi için politikalar belirlemekten ziyade ICANN tarafından önceden belirlenmiş politikaları tarafsız biçimde uygulamaktan ibarettir.

Her iki kurumun altında dünyanın beş bölgesi için internet kaynaklarını ICANN'nın belirlediği politikalara göre yöneten kuruluşlar vardır. Bunlara Regional İnternet Registry (RIR/Bölgesel İnternet Kayıt Merkezi) denir.

RIR merkezleri altında son kullanıcıya IP adresi veren internet servis sağlayıcıları vardır. Bunlara Local İnternet Registry (LIR/Yerel İnternet Kayıt Merkezi) denilir. Türkiye'de de örneğin TürkTelekom bir LIR'dır.

Türkiye'de İnternetin Yönetiminde Yer Alan Yetkili ve Sorumlu Kurumlar

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Ülkemizde, bilişim ve bilgisayar denilince ilk akla gelen kurum Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'dır. 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye göre haberleşme hizmetlerinin geliştirilmesi, kurulması, kurdurulması, işletilmesi ve işletirilmesi hususlarında, ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyon içerisinde, milli politika, strateji ve hedefleri belirlemek ve uygulamak, gerektiğinde güncellemek; evrensel hizmet politikalarını ilgili kanunların hükümleri dâhilinde ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik şartlarına göre belirlemek, evrensel hizmetin yürütülmesini sağlayacak esasları tespit etmek, uygulanmasını takip etmek ve net maliyetiyle ilgili hesapları onaylamak; bilgi toplumu politika, hedef ve stratejileri çerçevesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak e-Devlet hizmetlerinin kapsamı ve yürütülmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu hizmetlere ilişkin eylem planları yapmak, koordinasyon ve izleme faaliyetlerini yürütmek, gerekli düzenlemeleri yapmak ve bu kapsamda ilgili faaliyetleri koordine etmek; haberleşme, posta, havacılık ve uzay teknolojileri iş ve hizmetlerinin gerektirdiği uluslararası ilişkileri yürütmek, anlaşmalar yapmak ve bu alanlarda uluslararası mevzuatın gerektirmesi halinde mevzuat uyumunu sağlamak görevleri Bakanlık tarafından yerine getirilecektir (md. 2).

Bu kapsamda Bakanlık teşkilatında Haberleşme Genel Müdürlüğü kurulmuştur (md. 13).

İnternet Geliştirme Kurulu

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na bağlı olarak 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 29. maddesi uyarınca kurulan İnternet Geliştirme Kurulu'nun ana işlevi, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'na danışmanlık yapmaktır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu 4502 sayılı Kanun ile 2813 sayılı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kuruntunun Kuruluşuna İlişkin Kanun'un 5. maddesinde yapılan değişiklikle kurulmuştur. 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nun 67. maddesinin 2. fıkrası gereğince, o güne dek Telekomünikasyon Kurumu olan kurumun adı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu olarak değiştirilmiştir.

İnternet Süjelerinin Sorumluluğu

Son olarak internet süjeleri olarak isimlendirilen içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı ve erişim sağlayıcının sorumluluğuna değinilmelidir. Zira bir forumda, bir kullanıcı başka bir kullanıcıya hakaret ettiğinde, forumun bulunduğu internet sayfasının işletmecisinin de sorumlu tutulup tutulamayacağı örneğinde olduğu gibi internette vuku bulan bir hukuka aykırılıktan sonra, kimin hangi şartlar altında sorumlu olduğu sorunsalıyla karşılaşılır. Hemen belirtilmelidir ki, internet süjelerinin sorumluluğu oldukça geniş bir konudur ve her hukuk alanında (örneğin ceza hukuku, tazminat hukuku, kişilik haklarının korunması hukuku, rekabet hukuku, fikri mülkiyet hukuku) kendine özgü birtakım özelliklere haizdir.

İçerik Sağlayıcı (Content Provider)

İnternet kullanıcılarınca herhangi bir internet içeriğini hazırlayan veya bilgiyi, veriyi bizzat üreten internet süresine içerik sağlayıcı denir.

Yer Sağlayıcı (Host Provider)

“Host” kelime anlamı olarak “barındırmak” anlamına gelmektedir. İnternetin aktif bir elemanı olan host'un internet ortamındaki anlamı da tam olarak budur. Host, internet yoluyla erişilebilen dijital bir depolama birimidir. Hostlar kendi materyallerini depolayabildikleri gibi başkası yararına ücretli veya ücretsiz olarak da materyal depolayabilmektedirler. Bu materyaller kısa ömürlü veya devamlı materyal olabilir. Host sahibi materyalin hostta depolanmasında aktif rol üstlenebilir veya depolama alanı tedarik etme dışında hiçbir kontrol imkânına sahip olmayabilir.

Yer sağlayıcısı, 5651 sayılı Kanun'un 2. maddesinde, hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişiler olarak tanımlanmıştır.

Erişim Sağlayıcı (Access Provider)

İnternet erişim sağlayıcıları, internet toplu kullanım sağlayıcılarına ve abone olan kullanıcılara internet ortamına erişim olanağı sağlayan gerçek veya tüzel kişileri ifade eder. İnternet erişim sağlayıcıları iletişimde bulunmamakta, sadece başkasına ait içeriklere ulaşılmasına aracılık etmektedir. İnternet erişim sağlayıcıları başkalarına ait bilgileri kendi sunucularında barındırmazlar.